

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

An quia mortuus erat non potuerit gratiæ cooperari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83011)

Ante enim luxuriose vixerat seu prodigè: nam ἀσώτως prodigè vivere dicitur, qui nihil tibi servat, aut qui est ἀσώτως qui ipse servari non potest. Nec audio eos qui textum corrigunt, ipsi corrigendi. ἀσωπιαν enim Paulus vocat luxuriam, cum ait, ἐν τῷ ὄνειρῳ ἐστὶν ἀσωπιαν, in quo est, inquit, luxuria.

§. 4. Contemptui additum supplicium, vt ne fili-
quas quidem quas porci edebāt, acciperet, tantū ab-
erat vt penū illi crederetur: itaq; cū certis hīs porcis
proficerentur, ipse quoq; tum colligere, & inter por-
cos edere cogebatur, q̄ vita morte erat intolerabilior.

§ f. Siliquas alii fabulas, alii Philosophorum doctrinas interpretantur. verum generatim dicendum est hoc similem de signatu, quâ affl. cit est eorū conditio, qui vitis sequunt, qui ita nutriebātur in croceis, amplexu sunt stercore. Siliquas Ambr. fabas, pisca, aliaq; id genus legumina putat. alii non granis, sed vaginis confueuile vti, Maldonatus ait esse, quas Hispani algarouas vocant, quas & porci & homines comedunt. Plin. l. 15. 24. grana reicii, vaginas edi. Quod ad legumina attinet, Porci fabis ali solent, est enim quoddam fabarum genus, quod porcorum Germani appellant. Deinde fabarum & pisorum quorundam vaginis vesciuntur & homines, etiam delicati.

Kēzērov Græcis dicitur corniculum, ad eorum similitudinem dicitur siliqua, leguminum folliculus, & arbor, de quâ Columella l. de arbor. c. 5. dicitur, & sic fœnum Græcum.

§ 5. De fructu filiquarum accipio illud Iuuen. sat. II.

Experiēre hodie nūquid pulcherrime dictū
Perſice non praestem vitā, nec moribus, & re
Sed laudem filiquas occultus ganeo: pultes
Coram aliis dictē puero, sed in aure placentas.

Siliqua est arbor Plin. l. 13. Quin & Persius
Inuigilat siliquis, & grandi pasta polentæ.

VERSUS 17.

*In se autem reuersus dixit : Quanti
mercenarii in domo Patris mei ab-
undant panibus, ego autem hic fa-
me pereo.*

QVÆSTIO I.

Quo se argumento ad pœnitentiam incitat?

§.1. **I**n se reuerſus eſt, ſeq; ꝓ acſuam miſeriam confi-
derans, gratiꝝ donatꝝ ꝓ non ꝓ ſine Dei gratiꝝ ad
pꝛæſentieꝝ iniꝝa pꝛuenit. Quos, inquit, *in reuerſariꝝ abund-*
ant pane, ego fame pereꝝ ꝓ In domo, alia omittunt, alia
ponunt, Sixtina editio retinet & Syra, ſed Græca non
habent, *ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀπολλύμαι. Ego vere fame pereꝝ* quadaꝝ
exemplaria interſciunt, *ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀπολλύμαι & Syriacꝝ*

§ 2. Timor salutis, quia inquit *fame morior*. Gradatio igitur illa est: consideratio pristinae felicitatis, & ei^{us} cum praesenti miseria collatio. Deinde timor mortis ex fame. Tertio, spes, si non veniat, saltem melioris status. Quarto, dolor, verecundia de peccatis, & deprecatio.

VERSVS 18.

*Surgam & ibi ad Patrem meum, &
dicam ei: Pater, peccavi in cœlum
& coram te.*

QVÆSTIO I.

Quid inter Patrem & Filium actum?

9. i. **P**eccavi in cœlum, & in te. Confessione eum
& sui accusatione aggressus est. In cœlum hoc
est contra Deum.

§. 2. Fac me sicut unum ex mercenariis tuis. non
ita sunt ista comparanda, quasi iusti sint aut esse
velint mercenarii, frustra que laborant, qui ista se expo-
nunt. Sed aliè sensus est. Filii nobilis statum deterio-
rem fuisse, quam mercenariorum, quin domo patris
erant, ideoque ad eum se aspirare, vti filius diceretur,
non iam postulare. Mercenarii conditione conten-
tum ait: nam impudens petitio videri posset, si in pri-
stinum statum, tanquam filius recipi postulare, ideo
tanquam heres, cum hereditatem iam comesser.

Ita quoq; qui florentissima conditione decesserunt
serviunt, miseriores sunt, quibuslibet filiis Dei etiam
in hac vita. Martyres in carcere, et in equaleo giudicio
abundant, improbi in rosa curis pungentibus lani-
antur. Verum hic tantum ostenditur paritas beni-
gnitas, qui filio propria sententiâ damnato, tam pro-
pitius fuit. Quod ait in cœlum peccasse, habitatorem
cœli intelligit.

§. 3. Vident eum cum a longē eſſet, & miſerabili ſpecie, macilentiaq; pannofum, verecundanter man-
teuerit. Quis enim tam miſerabilis adſolentis non
miſereretur, aut quis miſeri deſubit, niſi pater? Ma-
ior Dei eſt in peccatores bonitas, Ita. 65. 42. *anſiquam
clament ego ex audiam, Miſericordia patris certat cum ſi-
lii ſollicitudine. Non ſum, inquit, dignus vocari filium tuum, ſed
ſc. me ſocium vnum ex mercenariis tuis.*

VERSUS 26.

Et vocavit unum de servis & interrogavit, quid hac essent.

§. I. **Q**uædam Græca habent, τῶν παίδων διάνοιας, puerorum seruatorum. Sed ex margine in textum irrepsit. Et illud notandum v. 21. ἡ ἐκ τῆς ἡμέρας, particulam ἐ multiplia omittunt, Syrus addit, correcta omittit.

§. 2. Iubet dari vestem & anulum ingenuitatis insignia. Græcis παν quamlibet vestem indicat: toga igitur eum & anulo adornat, vt ostendat, se cum in gratiam recipere, & in integrum restituere. Pami- do iusti restituti, sine dedecore peccatorum Deo iunguntur: Gloriæ enim magnitudo, omnem retro turpitudinem peccatorum abolet.

Cito inquit proferte, Græca exemplaria variant, alia habent *παχέως*, alia non habent. Syrus non habet.

§. 3. Deniq; fratri seniori peccatorem excusat, & seipſe, quod nimis in eum liberalis eſſe videretur.

VERSUS 13.

*At ipse dixit illi, tu semper mecumes,
Et omnia mea tua sunt.*

QVÆSTIO I.

Filii obedientis esse omnia.

Sensus est, omnia quae patris sunt, filio tandem
cedere, etsi nihil acceperit, non hædum, non
vitulum, nihil tantum illi deperisſe, illi omnia ſuperſe-
ſe, ſi comparit, ſibi compariſſe. De ſeatre gaudendū
eſſe, quod gratia illi exhibita nihil primogenito no-
ceat. Indiuia enim parentis & filii bona erant. Ad i-
teritiam eriam de fratrſ ſalute filium exhortatur.

V. 32. Ἐυφραίνωμεν, noster epulemur, propriè gaudeamus, φάγοντες εὐφραίνωμεν, noster quasi legenti, φήσωμεν ἃ εὐφραίνωμεν.

QVÆSTIO II.

An quia mortuus erat, non potuerit gratia cooperari?

S. I. Pareus lib. 6. de gratia & libero arbitrio cap. 6. hoc

hoc loco abutitur. [At mortuus, inquit, non se dis-
ponit ad vitam, nec potest, nisi vim aliquam vitalem
ab excitatore suo recipiat. Hic, auditores, paululum
figamus pedem. Cum homo ante gratiam sit mortuus
similis, imo verè mortuus in peccatis: falsa igitur om-
nia, quæ aduersarius supra scripsit: hominē posse cre-
dere, & cooperari gratiæ, si velit: posse Deo pulsanti
aperire, si velit: gratiam efficacem, nihil esse nisi sua-
tionem moralem, qua Deus instar elegantis oratoris
nostrahat, quò velit. Nam profecto eloquentissimus
orator elegantissima suasionē non trahet mortuos:
sed opus est vitali virtute infusā: quæ proinde ad gra-
tiam efficacem necessariò requiritur.] At vero cum
aliis locis de morte illā dictum sit, non repetā illa, quæ
alias explicui, Hunc solum locum virgē. Et primo
quidem mortem spiritalem similē esse corporali, non
in omnib. planè circumstantiis, sed quibusdam. Itaq;
cum in morte spirituali, maneat vita corporalis, quæ-
dam potest homo operari intelligendo, videndo vo-
lendo. Deinde recipere potest dona quædam spirita-
lia, vt in Deum credat, speret, non tamen ad iustitiam
illa sufficiunt; his tamen motionibus cooperatur, &
non suis viribus, sed Dei gratia sese disponit. Hoc in
prodigi exemplo clarissimum est. Mortuus ille pro-
cul dubio erat, nec desperat tamen, nec in eadē vitam
finite cogitat: sed recordatur paternæ dom⁹, & possi-
tudinæ familiaris, suamq; cum mercenariis patris condi-
tionem comparat. Deinde peccatum agnoscit, & ora-
tionem, quā patrem alloquatur componit, nec tamē
in integrum restitui petit, sed haberi tanquam merce-
narium se satis putat. Hæc omnia gratiā Dei facit mor-
tuus ille, sed Dei inquam gratiā, non suis viribus. Dis-
par ergo mortuorum est ratio, & tām in eo paritas,
quod quemadmodum mortui non possunt suis viri-
bus se vitæ restituere, ita nec peccatores ad iustitiam
redire.

Deniq; inconsideratè mortuos cum mortuo
prodigio filio comparatur peccator ea verborum pro-
prietate, vt quemadmodum in mortuo nihil sit præ-
parationis ad vitam, ita nec in peccatore ad iustitiam.
Neg; enim hic agitur de filio prodigo prorsus mortuo,
sed perduto. Perierat inquit pater, mortuus erat, reui-
xit. Mortuos dicimus, quorum vitam desperauimus,
qui in extremo sunt periculo. Vtati locutionū mo-
di sunt: Perit nullus sum. Hinc igitur aduersarii textu di-
fetto retunduntur. Ea conditio est peccatorum, quæ
fuit filii prodigi, ita Deo mortui sunt & iustitiæ, si-
cut ille patri, & gratiæ paternæ. At illa mors prodigi
non erat verè mors, & naturalis, sed metaphorica:
mors ergo eorum qui mortui sunt in peccatis, com-
paratur morti figuratæ, non propriæ: non igitur ex
hoc loco ex propriæ mortis accidentibus aut conse-
quentibus, de morte spirituali iudicanda sunt omnia.
Sed in eo tantum est similitudo, quod vt ille moriturus
erat fame, nisi ad patrem rediret, ita quoq; pec-
catores sine penitentiā prorsus morituri erant: & vt
ille sine patris benignitate in gratiam redire non po-
tuit, ita nec peccatores. Nam abiectio, preces, lac-
rymæ, squalor, miseræ redeuntis, nisi misericordem
patrem habuisset, in cassum itura erant. Mors er-
go prodigi, de quā pater eius loquitur, nihil offi-
cit, quo minus Dei adiutorio excitante ad vitam dis-
ponatur.

Hanc comparationem pulchrè Ambrosius expo-
nit. Hæc apud se dixit. Sed non satis est dicere, nisi ad patrem
venias, ubi illum requiras: ubi inuenias? Exurge primo, qui
sedens ante dormiebas. Et ideo iussit Apostolus. Surge qui dor-
mis, & exurge a mortuis. Iniquitas in talento plumbi eo se-
det. Moysi dicitur, Tu autem hic sta. Stantes elegit Christus. Ex-
urge ergo, curte ad Ecclesiam: hic est pater, hic est filius, hic est

Spiritus sanctus. Occurrit tibi qui audit te intra mentis secreta
tractantem. Et cum adhuc longe sis, videt & accurrit. Vi-
det in pectore tuo, accurrit ne quis impediat, complectitur quo-
que, in occursum præsentia est, in complexu clementia. Et quasi
quodam patris amoris affectu supra collum cadit, vt iacentem
erigat, & oneratum peccatis atq; in terrena deflexum reflectat
ad cælum, in quo suum querat auctorem. Cadit in collum
tuum Christus, vt ceruicem iugo exuas seruitutis, & collo tuo
iugum suauē suspendat.

§. 2. Tossanus ita in hunc locum commentatur. Calumnia
[Maldonatus Iesuita hoc loco fatetur, Ambrosium, Tossani,
Augustinum, Bedam, Bernardum, intelligere hunc
locum de amissa Dei imagine, & libero arbitrio
ad bonum, quo male vtens Adamus, & sese per-
didit & suum arbitrium. Interim illam sententiam
audacter reicit tanquam sententiæ nostræ fauen-
tem.]

Vt autem appareat, quam iniuriam faciat Maldo-
nato, eius verba proponam. Solent plerique substan-
tiam quam dissipauit, liberum arbitrium, caterisque natu-
rales facultates interpretari. Sic Augustinus, Beda, Euthy-
mius, & Bernardus, in sermone de diuersis affectibus animæ.
Quod est sano ab illis sensu dictum est, nolim equidem dice-
re, ne quis existimet per peccatum perire liberum arbitrium:
quod noui dicunt heretici, & Diuum Augustinum auctorem
se gloriantur eius habere sententiæ. Et vero, si velimus, Non est
quemadmodum hic auctores faciunt, singula subtiliter serui-
tari verba, reperiemus liberum arbitrium nec per partem il-
lam substantia, quæ minorem fratrem contingebat, significa-
tum. ri: nec luxuriose viuendo dissipari potuisse. Nam antequam
iuuenis ille à patre discerret, antequam suam ab illo heredi-
tatē peteret, liberum vtique habebat arbitrium. Natu-
ram enim habebat suam, à patre quidem acceptam, sed ta-
men habebat: & hereditatem, quæ præter, aut supra natu-
ram erat, petebat, & id ipsum, quod petebat, libero profectò
petebat arbitrio, poterat enim non petere, quemadmodum
nati maioris si ater non petiuit, melius scilicet suo vsus arbitrio.
Non ergo liberum arbitrium petebat, quod iam habebat: non
ergo hereditas illa, quam petiuit, quam accepit, quam dissipa-
uit, liberum significabat arbitrium. Non perdidisse autem
illud postea luxuriose viuendo, vel ex hoc ipso loco perspicuum
est. Quo enim modo post substantiam omnem suam dissipa-
tam, post grauem solatam amem deliberat? Quam mer-
cenarius in domo patris mei abundans panibus, ego autem hic
fame perco! Surgam & ibi ad patrem meum. Non enim
aut dicere, aut deliberare, aut facere sine libero potuit arbitrio,
Non enim perdidit, sed habebat.

Alioqui liberum arbitrium non sublatum, sed
infirmatum peccato docet Augustinus. De libero
arbitrio ille videtur libro 4. cap. 2. contra duas epi- Aug. negat
stolas Pelagianorum. Iam itaque Iuliani respondeamus liberum
Epistola. Dicunt, inquit, illi Manichei, quibus modo non com- arbitrium
municamus, id est, totum illud cum quibus dissentimus, quia pri-
mi hominis peccato, id est, Adæ, liberum arbitrium perie-
rit, & nemo iam potestatem habeat bene viuendi, sed omnes
in peccatum carnis suæ necessitate cogentur. Manicheos ap-
pellat catholicos, more illius Iouiniani, qui ante paucos
annos hereticus nouus, virginitatem Sanctæ Mariæ de-
struebat, & virginitati sacre nuptias fidelium coaquabat.
Nec ob aliud hoc obiebat Catholicis, nisi quia eos vide-
ri volebat accusatores vel damnatores esse nuptiarum. Li-
berum autem arbitrium defendendo præcipit, vt de il-
lo potius ad faciendam iustitiam, quam de Domini ad ius-
tiorio considatur, atque vt in se quisque, non in Domino gla-
rietur. Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis
peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Li-
bertas quidem perierit per peccatum, sed illa quam paratissimo
fuit, habendi, plenam cum immortalitate iustitiam: propter
quod natura humana diuina indiget gratia, dicente Do-
minio, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis?
vlig.

ritq; liberi ad bene usq; vivendum. Nam liberum arbitrium vsq; adeo in peccatore non perit, vt per illud peccent, maxime omnes qui cum d. l. latione peccant, & amore peccati, hoc eis placet quod eis libet.

§. 2. Concilium Tridentinum hinc timorem initialem, & seruilem bonum esse docet. Tossanus hunc in modum contradicit. [Falsum est ergo, quod seruile ex determinatione Concil. Trid. sess. 6. c. 6. in hunc locum annotant: Timorem seruilem esse salutare: & metu penarum, exemplo huius adolescentis, conuer-
Timor ini-
tialis. ti multos ad Dominum. Nam talis timor nihil Pharaoni, nihil etiam Iudæis illis contumacibus profuit, de quib. Pl. 78. cum occideret eos Deus, querebant eum, & reuertebantur: sequitur autē postea, & mentiebantur lingua sua, & cor eorum non erat rectū. Vt maxime ergo subigere soleat Deus nonnullos, & ad penitentiam preparare initiali quodam timore, vt loquitur Calu. 1. 3. de Instit. c. 3. sect. 2. Ille tamen timor non est seruilis, vt videmus in hoc ipso adolescente, sed ex sensu & recordatione dulcedinis domus paternæ, & bonorum amissorum, & consideratione præsentis miseriz: Quot, inquit, mercenarij in domo patris mei sunt, qui abundant panibus, & ego extingor fame? Sic de populo Hierosolymitano dicitur Lament. c. 1. Recordatur Ierusalem dierum afflictionis suæ, & indigentiarum suarum, omnium desiderabilium suorum, quæ fuerunt à diebus antiquis. Quod ad Mercenarios attinet, non est ita extendenda allegoria, ac si in regno cælorum essent mercenarij. Nam ibi omnes sunt filij gratis adoptati: sed sic fieri potest applicatio.

Quod vel minimi quique, & abiectissimi abundant consolationibus in Dei domo, & sunt meliori loco, quam qui sunt extra Ecclesiam. Sic David Ps. 84. Malo esse in limine domus tuæ, quam in tentoriis impiorum.]

Inane prorsus argumentum est. Pharaoni & Pharisæis nihil ille timor profuit, non est igitur vili salutaris. Agnitio peccati Pharaonem non profuit; nam peccasse se crebrius fatetur. Sed mox ad ingenium redit, ergo non profuit prodigo. Profuit illa non penitentiam, sed aditum aperiendo. Adolescentem ille non incipit ab amore patris, sed timore mortis, hinc fame pereor: nec amor panum mercenariorum erat charitas patris, dolor bonorum amissorum non est charitas vera: non enim alium amat amore amicitiz, qui bona amissa deplorat, sed illa bona amore concupiscentiz sibi amat. Prodest ergo timor seruilis, cum inde animus percellitur, sed Dei gratiā ad sperandam, amandumq; erigitur: non prodest, cum desperatione deprimit, aut charitate obruit, ne ad euitationem imminentis mali enitatur. Imo ipsam penam Caluinus vtilem esse ait.

Deniq; hic notandum, Caluinum hoc loco penitentiam vocare, non respicientiam, imo dolorem requirere, contra quem Beza, aliq;. [Hic pars altera penitentiz notatur: nempe sensus peccati cum tristitia & pudore coniunctus, nam cui non doler peccasse, & sua culpa ante oculos non versatur, quiduis potius tentabit, quam vt ad bonam fugem redire cogitet. Penitentiam ergo necesse est vt præcedat duplicentia.]

CAPVT XVI.

DICEBAT autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum: & hic defamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. 2. Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te: redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. 3. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia Dominus meus auferit à me villicationem: fodere non valeo, medicare erubescio. 4. Scio, quid faciam, vt, cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. 5. Conuocatis itaq; singulis debitoribus Domini sui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo? 6. At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito, scribe quinquaginta. 7. Deinde alij dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. 8. Et laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius seculi prudentiores filijs locis in generatione sua sunt. 9. Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt, cum defeceritis, recipiant vos in æternam tabernacula. 10. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. 11. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis. 12. Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? 13. Nemo seruus potest duobus Dominis seruire: aut enim vnum odiet, aut alterum diligit: aut vni adharebit, & alterum contemnet: non potestis Deo seruire, & mammona. 14. Audiebant autem omnia hæc Pharisei, qui erant auari, & deridebant illum. 15. Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. 16. Lex & Prophetæ vsq; ad Ioannem ex eorum regnum Dei euangelizatur, & omnis iniquitas vim facit. 17. Facilius est autem cælum & terram præterire, quam de lege vnum apicem cadere. 18. Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur: & qui dimissam à viro ducit, mæchatur. 19. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide. 20. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlcerebus plenus. 21. Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingeabant vlcera eius. 22. Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahe. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. 23. Eleuans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius. 24. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. 25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia receperis bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. 26. Et in his omnibus inser nos, & vos chaos magnum firmatum est: vt hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neq; inde hinc transire. 27. Et ait, Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei. 28. Habeo enim quinque fratres: vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. 29. Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & Prophetas audiant illos. 30. At ille dixit: Non Pater Abraham: sed si quis ex mortuis resurrexerit, credent. 31. Ait autem illi: Si Moysen, & Prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent.